

Sygnatura akt II Ca 720/18

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 7 września 2018 r.

Sąd Okręgowy w Krakowie II Wydział Cywilny Odwoławczy

w składzie:

Przewodniczący:	SSO Krzysztof Wąsik (sprawozdawca)
Sędziowie:	SO Beata Tabaka SO Lucyna Rajchel

Protokolant: sekr. sądowy Ewelina Drewnik

po rozpoznaniu w dniu 7 września 2018 r. w Krakowie

na rozprawie

sprawy z powództwa K. K.

przeciwko H. D. (1)

o zapłatę

na skutek apelacji powódki

od wyroku Sądu Rejonowego dla Krakowa – Podgórze w Krakowie

z dnia 8 grudnia 2017 r., sygnatura akt XII C 1222/17/P

1. zmienia zaskarżony wyrok w ten sposób, że zasądza od pozwanej na rzecz powódki kwotę 3 333 zł (trzy tysiące trzysta trzydzieści trzy złote) z odsetkami ustawowymi za opóźnienie od dnia 26 maja 2017 r. do dnia zapłaty oraz kwotę 1 084 zł (jeden tysiąc osiemdziesiąt cztery złote) tytułem zwrotu kosztów procesu;

2. zasądza od pozwanej na rzecz powódki kwotę 617 zł (sześćset siedemnaście złotych) tytułem zwrotu kosztów postępowania odwoławczego.

SSO Lucyna Rajchel SSO Krzysztof Wąsik SSO Beata Tabaka

II Ca 720/18

UZASADNIENIE

wyroku Sądu Okręgowego w Krakowie z dnia 7 września 2018 r.

Zaskarżonym wyrokiem Sąd Rejonowy oddalił powództwo K. K. przeciwko H. D. (2) o zapłatę kwoty 3 333 zł, z tytułu nieuprawnionego rozporządzenia przez pozwaną, bez zgody powódki, składnikiem majątku odziedziczonego przez strony po J. B. i zasądził od powódki na rzecz pozwanej kwotę 917 zł tytułem zwrotu kosztów procesu.

Orzeczenie zostało oparte na następujących ustaleniach faktycznych.

Postanowieniem Sądu z dnia 3 listopada 2015 r. zarządzono sporządzenie spisu inwentarza, majątku spadkowego po zmarłym J. B., s. J. i Z.. Spis inwentarza po J. B. do dzisiaj nie został ukończony. Nie przeprowadzono również działu spadku – ani sądowego, ani umownego – po zmarłym J. B..

Pozwana sprzedała część kolekcji filatelistycznej zmarłego ojca w okresie między lipcem a sierpniem 2014 r. Kupcem była osoba, z którą uprzednio wielokrotnie J. B. handlował. Sprzedaż znaczków miała miejsce za zgodą P. B., natomiast pozwana nie występowała o zgodę swojej przyrodniej siostry – powódki. Za sprzedane znaczki pozwana uzyskała kwotę 20 000 zł, przelała siostrze sumę 3 333,34 zł. Sprzedane zostały wszystkie znaczki, które miały jakąkolwiek wartość, ich wyceny dokonywał filatelista; część znaczków pozwana sprzedała pod (...)w K., uzyskała za nie ok. 300-400 zł, pozostałe znaczki zostały sprzedane ww. filateliście.

Mając na uwadze takie ustalenia Sąd Rejonowy uznał, że powództwo nie zasługiwało na uwzględnienie. Sąd powołał się na art. 1030 k.c., zgodnie z którym do chwili przyjęcia spadku spadkobierca ponosi odpowiedzialność za długi spadkowe tylko ze spadku; od chwili przyjęcia spadku ponosi odpowiedzialność za te długi z całego swego majątku. Powołał też art. 1034 § 1-2 k.c., zgodnie z którym do chwili działu spadku spadkobiercy ponoszą solidarną odpowiedzialność za długi spadkowe; jeżeli jeden ze spadkobierców spełnił świadczenie, może on żądać zwrotu od pozostałych spadkobierców w częściach, które odpowiadają wielkości ich udziałów; od chwili działu spadku spadkobiercy ponoszą odpowiedzialność za długi spadkowe w stosunku do wielkości udziałów. Wreszcie oparł się też na art. 1035 k.c., który stanowi, że jeżeli spadek przypada kilku spadkobiercom, do wspólności majątku spadkowego oraz do działu spadku stosuje się odpowiednio przepisy o współwłasności w częściach ułamkowych z zachowaniem przepisów tego tytułu.

W ocenie Sądu Rejonowego roszczenie powódki nie ma charakteru odszkodowawczego, a dotyczy ono wzajemnych rozliczeń między spadkobiercami, w sytuacji w której nie doszło jeszcze do działu spadku po J. B., co uzasadniało w ocenie tego Sądu pominięcie rozważań związanych z pojęciem szkody w rozumieniu art. 471 k.c., zawinieniem oraz adekwatnym związkiem przyczynowym między zdarzeniem a szkodą. Według Sądu I instancji kwestie podniesione przez powódkę winny być rozstrzygane w trakcie postępowania o dział spadku, regulowanego w art. 680-689 k.p.c., rozpoznawanego w trybie nieprocesowym. Na podstawie art. 686 k.p.c. w postępowaniu działowym sąd rozstrzyga także o istnieniu zapisów zwykłych, których przedmiotem są rzeczy lub prawa należące do spadku, jak również o wzajemnych roszczeniach pomiędzy współspadkobiercami z tytułu posiadania poszczególnych przedmiotów spadkowych, pobranych pożytków i innych przychodów, poczynionych na spadek nakładów i spleconych długów spadkowych. To powodowało, że powództwo uznał Sąd Rejonowy za przedwczesne. Brak jest sporządzonego spisu inwentarza, w związku z czym Sąd uznał, że nie jest w stanie przesądzić, jakie przedmioty majątkowe i o jakiej wartości wchodziły w skład spadku. Brak jest też orzeczenia o działu spadku przesądzającego, jakie konkretnie przedmioty wchodzące w skład masy spadkowej przypadły poszczególnym spadkobiercom. Na tym etapie stanu faktycznego i prawnego nie można w sposób wiążący ocenić podstawy faktycznej dochodzonego roszczenia, skoro brak jest rozstrzygnięć we ww. zakresie.

O kosztach orzeczono zgodnie z art. 98 § 1 i 3 k.p.c.

Apelację od tego wyroku złożyła powódka, która zaskarżyła go w całości i zarzuciła:

1) naruszenie art. 415 k.c. w zw. z art. 1035 k.c. w zw. z art. 200 k.c. poprzez ich błędną wykładnię i niezastosowanie, a w konsekwencji przyjęcie, że roszczenie dochodzone w pozwie nie ma charakteru odszkodowawczego;

2) naruszenie art. 688 k.p.c. w zw. z art. 618 § 2 k.p.c. poprzez ich błędną wykładnię i przyjęcie, że roszczenie powódki winno być rozpoznane w sprawie o dział spadku.

Mając to na uwadze skarżąca wniosła zmianę zaskarżonego wyroku poprzez uchylenie i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi I instancji oraz o zasądzenie kosztów postępowania odwoławczego.

Sąd Okręgowy zważył co następuje.

Apelacja zasługiwała na uwzględnienie.

Sąd Okręgowy w całości podziela – przyjmując je za własne - ustalenia faktyczne poczynione przez Sąd I instancji, zasadniczo odmiennie oceniając jednak ustalone fakty przez pryzmat norm prawa materialnego.

Nie ma znaczenia dla rozstrzygnięcia sprawy przesądzenie, czy żądanie jednego spadkobiercy zapłaty przez innego spadkobiercę odszkodowania z tytułu nieuprawnionego zbycia przedmiotu wchodzącego w skład spadku, należy do kategorii spraw z art. 618 § 1 k.p.c. Jest tak dlatego, że nawet jeżeli do kategorii takich spraw należy, na co wskazuje pozwana, to nie oznacza to, że jedynym sposobem dochodzenia wynikającej stąd należności jest postępowanie działowe i że nie można dochodzić jej w osobnym postępowaniu – w procesie. Wynika to w sposób jednoznaczny z brzmienia art. 618 § 2 k.p.c., zgodnie którym „z chwilą wszczęcia postępowania o zniesienie współwłasności odrębne postępowanie w sprawach wymienionych w paragrafie poprzedzającym jest niedopuszczalne. Sprawy będące w toku przekazuje się do dalszego rozpoznania sądowi prowadzącemu postępowanie o zniesienie współwłasności. Jeżeli jednak postępowanie o zniesienie współwłasności zostało wszczęte po wydaniu wyroku, przekazanie następuje tylko wówczas, gdy sąd drugiej instancji uchyli wyrok i sprawę przekaże do ponownego rozpoznania. Postępowanie w sprawach, które nie zostały przekazane, sąd umarza z chwilą zakończenia postępowania o zniesienie współwłasności”. Jak wynika z tego uregulowania wszelkie należące do kategorii wymienionych w § 1 art. 618 k.p.c. postępowania muszą toczyć się w postępowaniu działowym, ale tylko od chwili jego wszczęcia, co oznacza, że wszczęcie takiego postępowania powoduje konieczność przekazania do niego osobno toczących się spraw pomiędzy współspadkobiercami (współwłaścicielami). Nie oznacza to zaś wcale, że takie postępowania mogą toczyć się tylko w sprawie działowej i tylko w niej mogą być rozstrzygane podobne spory. Wynika to zresztą *expressis verbis* ze zdania drugiego przytoczonego przepisu, który mówi wyraźnie o „sprawach będących w toku” w momencie wszczęcia sprawy działowej, czyli o tym, że takie postępowania bez wcześniejszego wszczęcia działu spadku mogą się toczyć i absolutnie nie mogą być uznane za przedwczesne. Zdanie trzecie tego przepisu wyklucza w ogóle jakiegokolwiek myślenie o przedwczesności, skoro wynika z niego, że ustawodawca dopuszcza by w takich sprawach zapadł wyrok i nawet pozwala by sprawy takie, choć formalnie należące do kategorii z art. 618 § 1 k.p.c., zakończone zostały merytorycznie bez połączenia ich ze sprawą działową. Myślenie o przedwczesności wszczętego procesu jest o tyle chybione, że zapadły w sprawie wyrok ma moc *res iudicata* pomiędzy stronami procesu, w którym zapadł. Nakazanie by teraz strony ten sam spór toczyły w sprawie działowej, po prawomocnym zakończeniu sprawy procesowej o zapłatę, powodowałoby sprzeczność z zakazem ponownego badania sprawy raz osądzonej i skutkowało by musiałoby odrzuceniem takiego oczywiście procesowego żądania zgłoszonego w sprawie nieprocesowej o dział. Uznając zatem, że roszczenie zgłoszone w pozwie nie jest przedwczesne należało je merytorycznie zbadać.

W sprawie mamy do czynienia ze stanem faktycznym właściwie bezspornym. Otóż pozwana, bez zgody powódki, zbyła za 20 000 zł znaczki pocztowe należące do spadkodawcy i wchodzące w skład spadku. Z tego tytułu pozwana zapłaciła powódce 3 333 zł. Powódka i pozwana odziedziczyły spadek po P. B. po 1/3 części, a zatem były współwłaścicielkami znaczków w udziałach po 1/3.

Zbycie przedmiotu należącego do spadku, a nie zbycie tylko udziału w nim przez spadkobiercę nie jest objęte regulacją art. 1036 k.c. Takie rozporządzenie stanowi przejaw zarządu rzeczą wspólną i podlega ocenie przez pryzmat normy art. 1035 k.c. w zw. z art. 199 k.c. Przepisy te dla ważności takiego rozporządzenia wymagają zgody wszystkich współwłaścicieli. Brak zgody któregośkolwiek z nich powoduje nieważność rozporządzenia. Z taką sytuacją mamy do czynienia w niniejszej sprawie, gdyż powódka bezspornie zgody na to nie wyraziła. W konsekwencji działań pozwanej

przedmiotowe znaczki nie mogą być przedmiotem działu, gdyż fizycznie ich nie ma. W sytuacji zaś, jeżeli w chwili działu spadku nie może nim być już objęty przedmiot wchodzący w skład spadku, którym samodzielnie rozporządził jeden ze spadkobierców bez zgody pozostałych spadkobierców, rozliczeniu podlega jego wartość ustalona na chwilę działu spadku i według stanu na dzień otwarcia spadku, tak jakby przedmiot ten nadal wchodził w skład masy podlegającej podziałowi. Jak wyżej naprowadzono rozliczenie takie może być dokonane w toku działu spadku, ale też – bez przeszkód – we wcześniej wszczętym procesie. Jak zgodnie przyjmuje się w doktrynie i orzecznictwie, podstawę materialnoprawną takiego żądania stanowią przepisy o czynach niedozwolonych, czyli art. 415 k.c. w związku z przepisami materialnoprawnymi o współwłasności w częściach ułamkowych i dziale spadku (E. Skowrońska-Bocian [w:] J. Gudowski (red). KC. Komentarz, wyd. WKP, Warszawa 2017; postanowienie SN z 24.08.2011 r., IV CSK 521/10). W przypadku zatem zbycia przez spadkobiercę przedmiotu wchodzącego w skład spadku bez zgody pozostałych spadkobierców, „usprawiedliwionego” określonymi okolicznościami, np. ze względu na jego właściwości czy nieuchronność, należy przyjąć, że spadkobierca ma obowiązek wydania pozostałym spadkobiercom uzyskanej w zamian korzyści majątkowej, a w razie działu spadku rozliczenia tej korzyści majątkowej. Z taką dokładnie sytuacją mamy do czynienia w niniejszej sprawie, którą należało rozstrzygnąć przez pryzmat roszczenia odszkodowawczego z art. 415 k.c.

Zgodnie z przepisem art. 415 k.c. kto z winy swej wyrządził drugiemu szkodę, obowiązany jest do jej naprawienia. Zachowanie pozwanej, która zbyła przedmiotowe znaczki było zdarzeniem wywołującym szkodę, gdyż tym samym udział w nich utraciła bezpowrotnie powódka. Zachowanie pozwanej, która nie mając do tego prawa, dokonała transakcji bez zgody powódki świadczy o ewidentnym jej zawinieniu. Skutkiem zachowania pozwanej była szkoda w majątku powódki, która pozostała bez znaczków i bez ich ekwiwalentu, nie mówiąc o tym, że mogłaby czynić starania o pozyskanie wyższej ich ceny niż ta przyznana przez pozwaną. Szkoda powódki odpowiada trzeciej części uzyskanej ze sprzedaży ceny, czyli kwocie 6 666 zł, przy bezspornej wartości transakcji w wysokości 20 000 zł. Na tle takich faktów związek przyczynowy między działaniem pozwanej a szkodą powódki jest oczywisty. Zarazem bez znaczenia jest to, że pozwana nie zatrzymała dla siebie całych 20 000 zł, ale 10 000 zł miała przekazać trzeciemu spadkobiercy, gdyż to ona a nie brat stron był sprawcą czynu niedozwolonego na szkodę powódki i to ona a nie on ponosi odpowiedzialność deliktową wobec pozwanej, zaś samo przekazanie mu w.w. kwoty stanowiło jedynie o dalszym lekceważeniu przez pozwaną praw powódki do pieniędzy uzyskanych ze sprzedaży znaczków i kolejnym bezprawnym rozporządzeniem, tym razem ekwiwalentem tej części majątku spadkowego.

W ocenie Sądu Okręgowego roszczenie powódki nie jest więc przedwczesne, znajduje swoją ustawową podstawę, a jednocześnie wszystkie przesłanki odpowiedzialności odszkodowawczej pozwanej zostały w sprawie wykazane. Skutkować to musiało uwzględnieniem powództwa w całości.

O odsetkach należało orzec na podstawie art. 481 § 1 k.c. w zw. z art. 455 k.c.

Mając powyższe na uwadze, na podstawie art. 386 § 1 k.p.c., Sąd Okręgowy orzekł jak w sentencji.

Zmiana wyroku co do meritum musiała pociągnąć za sobą zmianę orzeczenia w przedmiocie kosztów za postępowanie przed Sądem I instancji. O kosztach tych należało orzec na podstawie art. 98 § 1 i 3 k.p.c. i w całości obciążyć nimi pozwaną. Powódce należał się zwrot kosztów za tę fazę postępowania w łącznej kwocie 1 084 zł, na którą złożyły się: 167 zł – opłaty sądowej od pozwu, 900 zł – wynagrodzenia jej pełnomocnika, co obliczona na podstawie § 2 pkt. 3 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz 17 zł - tytułem opłaty skarbowej od pełnomocnictwa.

O kosztach postępowania odwoławczego orzeczono także na podstawie art. 98 § 1 i 3 k.p.c. Powódka wygrała swoją apelację, była uprawniona do otrzymania zwrotu jej kosztów od pozwanej. Na zasądzoną kwotę 617 zł złożyły się: 167 zł tytułem opłaty sądowej od apelacji i 450 zł wynagrodzenia pełnomocnika powódki obliczonego na podstawie § 2 pkt. 3 w zw. z § 10 ust. 1 pkt. 1 powołanego wyżej rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r.